

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Активізація зовнішньої політики України, розширення та зміцнення міжнародних зв'язків зумовлюють появу нового соціального замовлення суспільства, що полягає у вихованні висококваліфікованих фахівців у різних галузях, здатних ефективно взаємодіяти з представниками міжнародної спільноти. Надання медичній галузі міжнародних стандартів можливе за умови підготовки нової генерації фахівців із професійним володінням іноземними мовами. Системі охорони здоров'я потрібні фахівці, які зорієнтовані на комунікацію із зарубіжними партнерами, що стає можливим на основі формування умінь англомовного ділового спілкування у майбутніх лікарів у процесі навчання англійської мови як одного з компонентів змісту професійної підготовки.

Методологічні засади навчання іноземних мов як засобу реалізації професійних знань і вмінь розроблено Р. Ю. Мартиноюю, Л. І. Морською, С. Ю. Ніколаєвою, В. М. Плахотником, О. Б. Тарнопольським, Л. М. Черноватим. Результати досліджень цих вчених стали підг-

рунтям для розробки методики формування лінгвістичної компетенції студентів (В. Д. Борщовецька, Г. А. Гринюк, І. Б. Каменська, Ю. О. Семенчук), навчання усного монологічного (Ю. С. Авсюкевич, Н. Л. Драб, І. І. Федорова) і діалогічного (Д. В. Бубнова, О. П. Биконя, І. В. Чірва, D. Brinton, C. Don) мовлення, писемної ділової комунікації (Н. В. Зінукова, Т. М. Корж, Г. С. Скуратівська). Доведено ефективність використання в цьому процесі інтерактивних технологій навчання (Т. А. Асламова, О. І. Каменський, Т. В. Караєва, З. М. Корнєва, J. Cummins, M. Swain) та ігрових методик і навчальних проєктів (Д. В. Бубнова, Е. І. Зіннуров, О. В. Кміть, A. Johns, T. Dudley-Evans, T. Hutchinson, J. C. Richards, A. Waters).

Однак зауважимо, що, по-перше, всі ці наукові пошуки було призначено для студентів гуманітарних та технічних напрямів підготовки, а по-друге, в усіх випадках увага дослідників була спрямована на навчання студентів іноземної мови як навчальної дисципліни, а не як засобу реалізації професійної діяльності.

Разом з тим навчання іноземних мов майбутніх лікарів також приділялось достатньо уваги. Так, А. М. Анкушева, К. С. Дубович, К. О. Митрофанова, О. П. Петрашук досліджували формування лексичної компетенції, Л. В. Лимар розвивала вміння писемного мовлення, І. О. Попова розглядала навчання читання текстів професійної спрямованості, Л. К. Москаленко запровадив форму інтерактивних занять, Т. М. Алексеєнко, Т. Е. Манівська вивчали організацію самостійної роботи. Однак проблема формування вмінь усного англomовного ділового спілкування у майбутніх лікарів, які забезпечують комунікацію у різноманітних ситуаціях професійної діяльності, а саме: опитування пацієнта, встановлення діагнозу і вирішення способів лікування; обговорення технологій лікування на медичному консиліумі, спілкування з родичами пацієнта та медичними працівниками, проведення професійних перемов із зарубіжними колегами, виступи на конференціях залишається невирішеною. Практика роботи вищого медичного навчального закладу потребує продуктивних методик, спрямованих на формування усного професій-

ного мовлення майбутніх спеціалістів у галузі охорони здоров'я.

Таким чином, практична значущість розвитку вмінь англomовного ділового спілкування у майбутніх лікарів, необхідність оновлення змісту фахових навчально-методичних матеріалів з англійської мови та недостатня науково-теоретична розробка означеної проблеми зумовили вибір теми дослідження «Формування умінь англomовного ділового спілкування у майбутніх лікарів».

Зв'язок роботи з науковими планами, програмами і темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах наукової теми «Теорія та практика інтегрованого навчання іноземних мов у середніх і вищих навчальних закладах України» (реєстраційний номер 0109U000201), що входить до тематичного плану науково-дослідних робіт ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Тему дисертації затверджено Вченою радою Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (протокол № 5 від 25.12.2008 р.) й узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у га-

лузі педагогіки та психології в Україні (протокол №1 від 24.02.2009 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити, експериментально перевірити методику формування умінь англомовного ділового спілкування у майбутніх лікарів.

Завдання дослідження:

1. Визначити сутність поняття «уміння англомовного ділового спілкування майбутніх лікарів» та психолінгвістичні засади їх формування.

2. Проаналізувати методи навчання англомовного ділового спілкування майбутніх лікарів в педагогічній теорії та практиці.

3. Схарактеризувати вміння англомовного ділового спілкування майбутніх лікарів та спроектувати лінгводидактичну модель їх реалізації.

4. Розробити систему вправ з формування умінь англомовного ділового спілкування у майбутніх лікарів та укласти методичні рекомендації щодо їх застосування.

5. Визначити критерії та показники оцінювання рівня сформованості умінь англомовного ділового спілкуван-

ня у майбутніх лікарів та експериментально перевірити ефективність запропонованої методики.

Об'єкт дослідження – процес навчання англomовного ділового спілкування майбутніх лікарів.

Предмет дослідження – методика формування умінь англomовного ділового спілкування у майбутніх лікарів.

Гіпотеза експериментального дослідження полягає в тому, що формування вмінь англomовного ділового спілкування у майбутніх лікарів відбуватиметься успішно, якщо: запровадити вивчення іноземної мови як засобу надбання і реалізації знань та вмінь професійної діяльності; процес навчання здійснюватиметься в три етапи, з яких на першому набуваються знання професійної лексики і формуються навички її вживання у словосполученнях, реченнях, понадфразових єдностях; на другому розвиваються навчально-мовленнєві вміння професійного спілкування за схемами: лікар-лікар, лікар-пацієнт, лікар-родич пацієнта; лікар-лікарі, лікар-пацієнти, лікар-родичі (друзі) пацієнта; лікар-аудиторія фахівців; на третьому етапі комунікативна діяльність

майбутніх лікарів здійснюється в умовах штучно створеної професійної практики.

Методи дослідження. З метою визначення понятійно-категоріального апарату, характеристики іншомовної професійної підготовки майбутніх лікарів у вищих медичних навчальних закладах, виявлення психолінгвістичних засад формування умінь англomовного ділового спілкування у майбутніх лікарів використано метод аналізу, узагальнення і систематизації психолого-педагогічних, лінгвістичних та методичних досліджень, нормативних документів. Для вивчення й узагальнення ефективності практичного досвіду навчання майбутніх лікарів ділового англійського мовлення використано метод анкетування. Для виявлення рівнів сформованості умінь англomовного ділового спілкування у майбутніх лікарів застосовано методи тестування. Для обґрунтування дидактично раціональної методики формування умінь англomовного ділового спілкування у майбутніх лікарів задіяно метод педагогічного моделювання. Перевірку ефективності розробленої методики формування умінь англomовного ділового спілкування у майбутніх

лікарів здійснено методом розвідувального й природного методичного експерименту. Для перевірки достовірності результатів експериментального навчання, їх кількісної та якісної характеристики було використано методи статистичної обробки результатів дослідження.

База дослідження. Дослідження виконано на базі Одеського національного медичного університету та Івано-Франківського національного медичного університету. Загалом у дослідженні взяли участь 250 студентів другого курсу, зокрема в основному експерименті – 120 студентів.

Наукова новизна одержаних результатів. Уперше науково обґрунтовано та розроблено методіку формування умінь англomовного ділового спілкування у майбутніх лікарів. Визначено сутність поняття «уміння англomовного ділового спілкування у майбутніх лікарів», яке розуміється як здатність майбутніх лікарів виконувати професійно-мовленнєві дії англійською мовою відповідно до мети й ситуації спілкування, а саме: озвучувати встановлений діагноз, пояснювати процес проведення діагностичних процедур, проводити консультації

з хворими та їхніми родичами, надавати рекомендації, накази, розпорядження стосовно лікування, виступати з професійними доповідями на конференціях. Встановлено психолінгвістичні засади формування вмінь англomовного ділового спілкування у майбутніх лікарів. Проаналізовано методи навчання англomовного ділового спілкування майбутніх лікарів в педагогічній теорії та практиці і виявлено їх переваги та недоліки. Класифіковано види умінь англomовного ділового спілкування у майбутніх лікарів, а саме: продукувати клішовані фрази; продукувати власні висловлювання з мовними та мовленнєвими опорами та без них за наступними схемами: лікар-лікар, лікар-пацієнт, лікар-родич пацієнта; лікар-лікарі (колеги), лікар-пацієнти, лікар-родичі (друзі) пацієнта; лікар-аудиторія фахівців (конференція / симпозіум) в умовах навчальної та реальної мовленнєвої діяльності. Розроблено лінгводидактичну модель формування умінь англomовного ділового спілкування у майбутніх лікарів, що обіймає три етапи: підготовчо-мотиваційний, навчально-професійний, комунікативно-професійний. Визначено критерії (лінгвістичний;

професійно-монологічний; професійно-діалогічний) та показники оцінювання рівня сформованості вмінь англомовного ділового спілкування у майбутніх лікарів. Уточнено сутність поняття «ділове англійське мовлення майбутніх лікарів». Подальшого розвитку набула теорія і практика навчання студентів немовних спеціальностей англійської мови як засобу надбання і реалізації професійних знань і вмінь.

Практичне значення одержаних результатів: розроблено навчально-методичний посібник «Навчання англомовного ділового спілкування майбутніх лікарів»; укладено англомовний тематичний глосарій медичних термінів; утворено картотеку Інтернет-сайтів із зображенням та мовленнєвим супроводом медичних дій, що проводяться зарубіжними спеціалістами.

Результати дослідження впроваджено в навчальний процес Одеського національного медичного університету (акт про впровадження № 16-09/367 від 20.09.2011 р.), Івано-Франківського національного медичного університету (акт про впровадження № 14-09/343 від 30.08.2011 р.), Харківського національного

медичного університету (акт про впровадження від 26.09.2011 р.), Запорізького державного медичного університету (акт про впровадження від 04.10.2011 р.), Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова (акт про впровадження від 27.09.2011 р.).

Достовірність результатів дослідження забезпечено методологічним і теоретичним обґрунтуванням його вихідних положень, використанням системи методів дослідження, адекватних об'єкту, предмету, меті та завданням; підтверджено експериментальною перевіркою розробленої методики, якісним і кількісним аналізом експериментальних даних із застосуванням методів математичної статистики.

Апробацію результатів дослідження здійснено на *міжнародних*: «Лінгвістичні та методичні проблеми навчання мови як іноземної» (Полтава, 2008), «Актуальні питання викладання іноземних мов у ВНЗ та самостійна робота студентів в умовах кредитно-модульної системи навчання» (Харків, 2009), «Вища освіта в сучасному суспільстві: шляхи оновлення та засоби реформування» (Одеса, 2011), «Лінгвістична теорія та практика: істори-

чні надбання, актуальні проблеми та перспективи розвитку» (Одеса, 2011), «Сучасні тенденції у педагогічній освіті і науці України та Ізраїлю: шляхи до інтеграції» (Одеса, 2011), «Мир языков: ракурс и перспектива» (Мінськ, Білорусія, 2013); *всеукраїнських*: «Англійська мова в контексті сучасних наукових парадигм» (Херсон, 2010), «Придніпровські соціально-гуманітарні читання» (Бердянськ, 2012); *міжвузівських*: «Використання інтерактивних методів при викладанні мови та літератури у середніх та вищих навчальних закладах» (Ялта, 2009); «Комунікативно-когнітивний підхід до викладання філологічних та психолого-педагогічних дисциплін» (Євпаторія, 2011); *навчально-практичній* «Проблеми впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу» (Одеса, 2010) *конференціях та навчально-методичному семінарі-наряді* «Концептуальні основи навчання іноземних мов у вищих медичних навчальних закладах України у контексті Болонської декларації та проблеми навчання латинської фармацевтичної термінології у світлі болонського процесу» (Донецьк, 2007).

Публікації. Результати та основні положення дослідження викладено у 20 публікаціях автора, з яких 7 - у фахових виданнях України, 2 – у зарубіжному виданні, 2 - у наукових збірниках, 7 - у тезах доповідей на конференціях, 2 - у виданнях навчально-методичного характеру (одна - у співавторстві). Особистий внесок здобувача у праці у співавторстві полягає у дослідженні психолінгвістичних засад формування умінь англомовного ділового спілкування у майбутніх лікарів, розробці серії вправ на формування передмовленневих і мовленнєвих умінь англомовного ділового спілкування та методичних рекомендацій щодо їх застосування.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, 14 додатків. Основний текст дисертації викладено на 195 сторінках. Робота містить 6 рисунків, 10 таблиць, що обіймають 10 сторінок основного тексту. Список використаних джерел містить 299 найменувань (із них 47 іноземною мовою) і розміщений на 29 сторінках. Додатки викладено на 79 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу, методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичну значущість одержаних результатів, подано відомості щодо апробації й упровадження основних положень дисертації.

У **першому розділі** «Теоретичні засади формування умінь англomовного ділового спілкування у процесі професійної підготовки майбутніх лікарів» схарактеризовано сутність поняття «уміння англomовного ділового спілкування майбутніх лікарів» та виявлено психолінгвістичні засади їх формування, проаналізовано методи навчання англomовного ділового спілкування майбутніх лікарів у педагогічній теорії та практиці.

На підставі проведеного аналізу наукового фонду визначено сутність поняття «уміння англomовного ділового спілкування майбутніх лікарів», яке розуміємо як здатність майбутніх лікарів виконувати професійномовленнєві дії англійською мовою відповідно до мети й

ситуації спілкування, а саме: озвучувати встановлений діагноз, пояснювати процес проведення діагностичних процедур, проводити консультації з хворими та їхніми родичами, надавати рекомендації, накази, розпорядження стосовно лікування, виступати з професійними доповідями на конференціях.

Психологічними засадами дослідження стали результати наукових праць Б. В. Беляєва, М. І. Жинкіна, І. О. Зимньої, О. О. Леонтьєва, Б. Ф. Ломова, С. Д. Максименка, Б. Д. Паригіна, С. Л. Рубінштейна, О. М. Соколова, М. І. Шевандріна та ін.) про природу мовленнєвої діяльності, форми мовленнєвого спілкування, засоби вираження змісту мовлення, умови породження та сприйняття мовлення, взаємозв'язок усіх компонентів мовленнєвого спілкування. Відповідно до цього встановлено, що засвоєння англомовного матеріалу майбутніми лікарями забезпечується з урахуванням таких психологічних закономірностей формування розумових дій: від набуття лінгвістичних знань (термінологічної медичної бази, граматичних структур, властивих усній формі спілкування медиків, стилістичних осо-

бливостей англійського мовлення лікарів) до навичок їх використання у сталих фразах і реченнях. А від сформованих навичок до розвитку лінгвістичних, передмовленневих і мовленневих умінь англомовного ділового спілкування. Запам'ятовування нового іншомовного матеріалу проходить під час професійно-спрямованої навчальної діяльності при повному засвоєнні попереднього матеріалу, а творча переробка мовного матеріалу створює міцні зв'язки, що сприяють формуванню здібності коректно вживати відповідні мовні одиниці в мовленнево-розумовій діяльності майбутніх лікарів іноземною мовою.

У ході дослідження було визначено лінгвістичні особливості спілкування майбутніх лікарів. Щодо лексичного аспекту мовлення відзначено: високий ступінь стандартизації мовних засобів, широке використання типових мовних зворотів, відсутність образності та емоційної забарвленості, наявність лексичних одиниць, що вживаються у прямому значенні, та розгалуженої синонімії, яка утворюється за рахунок паралельного вживання латиномовного та англомовного термінів (haemorrhages

- blood-formation, anemia - poor blood). Мовленню лікарів характерна здебільшого термінологічна лексика, що охоплює такі групи: анатомічна (bones, skeleton, muscles, foot); клінічна (appendicitis, gastritis, influenzal pneumonia); фармацевтична (analginum, aspirin, nitroglycerine). За сферою вживання медична лексика розподіляється на терміни: загальномедичні; міжгалузеві; вузькоспеціальні. Щодо граматичного аспекту мовлення лікарів, то відзначено наявність простих, поширених речень з рядами однорідних членів, з прямим порядком слів, з простими граматичними часами. Крім того, у комунікації лікарів мають місце речення: спонукальні односкладні, розповідні, загальнопитальні, неповні питальні, питально-розповідні, складнопідрядні.

Зважаючи на кваліфікаційні вимоги до підготовки фахівців у медичному ВНЗ, усне англомовне професійне спілкування «лікар-лікарі» передбачає: виступи та презентації на міжнародних конференціях, семінарах, симпозіумах; бесіди із зарубіжними колегами (обмін досвідом) щодо технологій лікування захворювань; обговорення новітніх зарубіжних препаратів та зарубіжної

медичної фармакологічної літератури з фаху; ділове медичне телефонне спілкування. Усне англomовне професійне спілкування «лікар-пацієнт» зумовлено комунікативною взаємодією лікаря й пацієнта, які акумулюють ключові моменти лікувального процесу: знайомство, системне опитування, об'єктивне обстеження, рекомендації.

Проаналізовано методи навчання англomовного ділового спілкування у майбутніх лікарів у педагогічній теорії та практиці. Встановлено, що переваги полягають у визначенні теоретичних основ формування англomовної комунікативної компетенції майбутніх лікарів; виокремленні видів компетенції, які становлять професійну компетентність майбутніх лікарів; уточненні суті ділового професійного мовлення, визначенні педагогічних умов підвищення ефективності іншомовної підготовки студентів медичного ВНЗ. Недоліками проаналізованих методів є: невизначеність психологічних механізмів породження і відтворення іншомовного мовлення майбутніх лікарів, яка виявляється у постійному скороченні первісно розгорнутого мовлення до рівня безперешкод-

ної реалізації мовленнєво-розумової діяльності засобами іноземної мови; низький рівень мотивації вивчення студентами іноземної мови, які не бачать для себе реальної перспективи використання іноземної мови в майбутньому; відсутність теоретичного обґрунтування і практичної реалізації інтегрованого процесу навчання професійного та іншомовного спілкування; невизначеність структурних компонентів змісту навчання усного англomовного ділового спілкування майбутніх лікарів та відповідної методики їх реалізації.

На основі класифікації умінь, необхідних для усного спілкування, запропонованих Ю. І. Пассовим, було схарактеризовано види умінь англomовного ділового спілкування майбутніх лікарів», а саме: продукувати клішовані фрази; продукувати власні висловлювання з мовними та мовленнєвими опорами та без них за наступними схемами: лікар-лікар, лікар-пацієнт, лікар-родич пацієнта; лікар-лікарі (колеги), лікар-пацієнти, лікар-родичі пацієнта (друзі); лікар-аудиторія фахівців (конференція / симпозіум) в умовах: а) навчальної, б) реальної мовленнєвої діяльності.

У **другому розділі** «Методика формування умінь англомовного ділового спілкування у процесі професійної підготовки майбутніх лікарів» висвітлено змістовий аспект формування умінь англомовного ділового спілкування у майбутніх лікарів, обґрунтовано й розроблено лінгводидактичну модель формування вмінь англомовного ділового спілкування (далі – УАДС) у процесі професійної підготовки майбутніх лікарів і відповідну систему вправ.

Експериментальне навчання англійської мови як засобу надбання і реалізації знань і вмінь професійної діяльності проходило на другому курсі (спеціальність «Лікувальна справа») Одеського та Івано-Франківського національних медичних університетів. Під час навчання було виявлено суперечність: студенти других курсів ще не озброєні професійними знаннями для вирішення проблем лікування з тем навчальної програми з англійської мови, тому існує невідповідність між реальними професійними знаннями та фаховими темами, що вивчаються за програмою. Відтак, було впроваджено альтернативну програму, що обмежена фаховими темами,

вивчення яких відбувалося спершу рідною, а в подальшому іноземною мовою. Це сприяло не тільки набуттю знань іноземної мови, а й закріпленню професійних знань і розвитку вмінь їх практичного застосування. Професійні теми, що не увійшли до альтернативної Програми, було включено до спецкурсу з англійської мови, який впроваджувався на останніх курсах медичних ВНЗ.

При відборі мовного матеріалу для експериментального навчання, враховувався факт пропорційного удосконалення двох видів діяльності: іншомовної і професійної. Тому критерії відбору базувалися на таких вимогах: відповідність навчального англомовного матеріалу професійній діяльності лікарів, зв'язок попереднього та наступного мовного матеріалу, систематичне повторення мовних явищ, що вивчалися, наявність нових мовних явищ у кожному професійному тексті, автентичність матеріалу, належність до усної форми професійного спілкування фахівців.

Відповідно до теоретичних засад дослідження було спроектовано лінгводидактичну модель формування

УАДС, що обіймала три етапи: підготовчо-мотиваційний, навчально-професійний, комунікативно-професійний, мала гіпотетичний характер і була підґрунтям для розробки експериментальної методики.

Перший етап – підготовчо-мотиваційний – було спрямовано на набуття знань нової лексики, форм її граматичного перетворення, способів її синонімічної заміни та методів її протиставлення з іншими поняттями; формування навичок вживання нових мовних явищ із раніше вивченими на рівні словосполучення, речення, понадфразових єдностей. Якість набутих знань перевірялась шляхом проведення прямого та зворотного перекладу ізольованих слів, словосполучень і речень; а якість сформованих навичок перевірялась шляхом проведення тестування наприкінці вивчення кожної теми.

Другий - навчально-професійний етап передбачав розвиток передмовленнєвих рецептивно-репродуктивних монологічних і діалогічних умінь, що ґрунтуються на раніше вивченій лексиці та граматиці. Якість набутих монологічних та діалогічних вмінь перевірялась шляхом прослуховування прикладів зазначених видів мовлення;

надання відповідей на запитання щодо отримання інформації; представлення особистих видів іншомовної комунікації, яку спонукають навчально-мовленнєві ситуації.

Третій - комунікативно-професійний етап було присвячено розвитку професійно-мовленнєвих продуктивних монологічних і діалогічних умінь. Якість набутих монологічних умінь перевірялась шляхом проведення пізнавальних екскурсій англійською мовою кафедрами університету для студентів першого курсу та презентацій доповідей з теми, що вивчалася; а якість набутих діалогічних умінь перевірялась шляхом проведення інтерактивних on-line вебінарів зі студентами із зарубіжних медичних університетів; бесід за професійною темою, що вивчалася, а також вирішенням професійних задач у штучно-створеному професійному середовищі.

Зазначені знання, навички та вміння досягалися за допомогою системи вправ, яка складалася з трьох груп, відповідних етапам навчання. До першої групи належали такі вправи: на ознайомлення, пред'явлення, розпізнавання й розуміння мовних явищ, що вивчалися, їх

переклад, з'ясування значення термінів-неологізмів, визначення походження й значення іншомовних медичних термінів, укладення синонімічних рядів, співвіднесення слова з дефініцією, самостійне вживання лексичних одиниць у словосполученнях / реченнях / понадфразових єдностях. Проілюструємо цю групу вправ.

Вправа 1. Тип: мовна, рецептивна. Мета: ознайомлення з термінологічною лексикою. Інструкція: match the following symptoms with their explanations and translations.

Tiredness	increase in weight	Втрата апетиту
Malaise	hard, infrequent faeces	Втомлюваність
Anorexia	decrease in weight	Нездоров'я
Weight loss	general feeling of being unwell	Закріп
Weight gain	loss of energy	Втрата ваги
Constipation	loss of appetite	Збільшення ваги

Вправа 2. Тип: мовна, репродуктивна. Вид: набуття знань нової лексики. Інструкція: match the definitions of

the terms with the names of the diseases: polio, measles, chickenpox, lockjaw, croup, scarlet fever, whooping cough, mumps, rheumatic fever, German measles.

1) enlarged parotid glands; 2) difficulty in opening the mouth; 3) rash and enlarged posterior nodes; 4) paroxysmal cough with vomiting; 5) papules and vesicles, first on trunk; 6) cough and cold followed by rash; 7) sore throat and rash; 8) swollen joints and a heart murmur; 9) fever followed by muscle weakness; 10) cough with stridor.

До другої групи належали вправи на розвиток передмовленнєвих рецептивно-репродуктивних монологічних умінь англомовного ділового спілкування, а саме: прослуховування і відтворення інформації щодо засобів лікування, опису симптомів, стану здоров'я пацієнта; встановлення діагнозу з опорою на деталізуючі запитання, ключові вирази, зображення засобів лікування; складання фрагментарних висловлювань, монологічних єдностей, мікромонологів, навчальних монологів, мініповідомлень, вирішення ситуаційних задач. Наведемо приклади.

Вправа 1. Тип вправи: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна. Мета: розвиток передмовленнєвих монологічних умінь. Інструкція: listen to the doctor's description of some patients' examinations, make your own micromonologues describing the patients' states based on the given information: 1) ECG / man, 68 / myocardial infarction; 2) ultrasound scan / woman, 26 / baby small for dates at 32 weeks.

Вправа 2. Тип: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна. Мета: розвиток передмовленнєвих монологічних умінь. Інструкція: Put the sections of a short informal case presentation in the correct order and then present this information to the group.

1. Mr. Collins is a 60-year-old security guard. 2. There was no relevant previous medical history. 3. He smokes 20 cigarettes per day and drinks 15-20 units of alcohol each week. 4. On examination there was marked tenderness around the lower legs above the ankles and knees. There were crackles at the left base posteriorly in the chest. There was nothing else abnormal to find on examination except clubbing of the fingers. 5. He presented with 6-week history

of pain in the legs. 6. The pain, which was located around the ankles, had been increasing in intensity and was associated with local tenderness.

Започатковували розвиток передмовленнєвих рецептивно-репродуктивних діалогічних умінь такі вправи другої групи: прослуховування бесід лікаря з пацієнтом, лікаря з лікарем, лікаря з родичами хворого та їх драматизація з опорою на деталізуючі запитання, ключові вирази, зображення засобів лікування; складання мікродіалогів, реплік у діалозі, створення відповіді / запитання, навчальних діалогів, висловлювання думки за заданим запитанням, розв'язання проблемних мікроситуацій. Наприклад.

Вправа 1. Тип: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна. Мета: розвиток передмовленнєвих діалогічних умінь. Інструкція: Listen to the dialogue, put the given jumbled sentences in the correct order, compare them with the original variant, guess the name of the disease. Dramatize the dialogue.

1) Where does it hurt? 2) If I stop for a bit, it goes away, 3) Right across here (indicating the central chest area), 4)

Does anything make it better? 5) It's like a heavy weight pressing on my chest, 6) Can you describe the pain?

Вправа 2. Тип: умовно-комунікативна, рецептивно-репродуктивна. Мета: розвиток передмовленнєвих діалогічних умінь. Інструкція: Listen to the dialogue, complete the gaps in the textual variant of the dialogue with the doctor's questions and dramatize it.

Patient: I've got a terrible headache. - Doctor: (1)

Patient: Just here. - Doctor: (2).....?

Patient: Usually one or two days. This one started yesterday morning. If I lie down in a dark room it helps. Light makes them worse. - Doctor: (3).....?

Patient: If I move my head, it gets more painful. - Doctor: Apart from the headache, (4)....?

Patient: Yes, my eye feels strange. Sometimes I can't see clearly, things get blurred. I feel sick and sometimes I am sick.

До третьої групи вправ належали вправи на розвиток професійно-мовленнєвих монологічних умінь, а саме: створення монологів-описів, пояснень, коментувань,

прогнозувань, рекомендацій, повідомлень, визначення діагнозу, висловлювання гіпотетичних ідей. Їх метою було навчити студентів створювати професійно-зорієнтовані монологічні висловлювання текстового рівня. Подаємо приклад.

Вправа 1. Тип вправи: комунікативна, продуктивна. Мета: розвиток професійно-мовленнєвих монологічних умінь. Інструкція: describe the state of the patients and tell about their treatment: 1) a 33-year-old salesman suffering from a duodenal ulcer; 2) a 35-year-old receptionist suffering from hypothyroidism. Compare your answers with the other students.

До основних видів вправ на розвиток професійно-мовленнєвих діалогічних умінь належали: створення діалогів-опитувань, домовленостей, обміну думками, обговорення проблем, проведення консилиумів, бесід, ділового телефонного спілкування. Їх метою було навчити студентів самостійно створювати професійно-зорієнтовані діалогічні висловлювання текстового рівня. Проілюструємо цю групу вправ.

Вправа 1. Тип: комунікативна, продуктивна. Мета:

розвиток продуктивних професійно-мовленнєвих діалогічних умінь. Інструкція: Express your attitude to the following statement, add arguments to explain your opinion. Let the other students prove their points of view. Agree / disagree with them.

1) Describe the situation with regard to HIV in your country. What measures are being taken to control it? 2) Which diseases have the highest incidence in your country? What is the cause of death in men and women?

Всі вправи були взаємопов'язані, склалися з урахуванням того, що кожна наступна доза лексико-граматичного матеріалу базувалася на попередній, пов'язаній з нею як у лінгвістичному, так і в смисловому значенні. Перехід до засвоєння наступної дози лексико-граматичного матеріалу відбувався при відносно повному засвоєнні попередньої дози.

Після виконання завдань однієї теми студенти переходили до вивчення наступної, що здійснювалося за ідентичною методикою опрацювання навчального матеріалу, однак з обов'язковим використанням мовного і

мовленнєвого матеріалу попередньої теми, який слугував базою для накопичення нових знань.

У **третьому розділі** дисертації «Експериментальна апробація ефективності методики формування умінь англомовного ділового спілкування у процесі професійної підготовки майбутніх лікарів» описано підготовку та реалізацію експерименту, встановлено критерії і показники оцінювання рівня сформованості вмінь англомовного ділового спілкування у майбутніх лікарів, представлено результати дослідно-експериментальної роботи щодо формування УАДС у студентів медичних спеціальностей.

Проведення експерименту передбачало реалізацію таких етапів: пошуково-розвідувального, констатувального, формувального і прикінцевого. Перевірка ефективності запропонованої методики експериментального навчання відбувалась у процесі методичного експерименту, який за умовами проведення був природним, відкритим і вертикально-горизонтальним (за П. Б. Гурвичем). Неварійованими умовами експерименту були: кількість та поіменний склад груп студентів

других курсів; викладач – експериментатор; рівень сформованості УАДС учасників на початок експерименту; час проведення експериментального навчання; місце проведення занять. Варійованими умовами були: зміст і характер вправ, співвідношення різних видів роботи, організація навчального процесу. Студенти були розподілені на групи – експериментальні (ЕГ) і контрольні (КГ) у випадковому порядку, оскільки вихідний рівень підготовки студентів щодо володіння УАДС був приблизно однаковим. Тривалість експериментального навчання в кожній з виокремлених груп складала 2 семестри.

В експериментальному дослідженні взяли участь студенти Одеського та Івано-Франківського національних медичних університетів, з яких було утворено ЕГ та КГ. Студенти ЕГ навчалися за експериментальною методикою, у КГ навчання відбувалося за традиційною методикою, що впроваджується у медичних ВНЗ України і представлена у базових підручниках з англійської мови для вищих медичних закладів освіти, затверджених МОН України.

Для оцінювання рівнів сформованості УАДС майбутніх лікарів при проведенні перед- та післяекспериментальних зрізів було застосовано критеріальний підхід. Критерії виводилися з урахуванням критеріїв та показників оцінювання, наведених у Програмі з англійської мови для професійного спілкування, в Загальноєвропейських Рекомендаціях Ради Європи та з урахуванням оцінки рівня сформованості навичок і вмінь говоріння, за Т. І. Олейник, Н. К. Скляренко, які певною мірою було адаптовано до завдань нашої роботи.

Оцінювання рівнів сформованості УАДС майбутніх лікарів було проведене за лінгвістичним (з показниками: володіння лексичними навичками спілкування; граматичними навичками спілкування), професійно-монологічним (з показниками: відповідність змісту мовлення заданій професійній темі та ситуації; обсяг висловлювання (9-10 речень); логічна зв'язність висловлювання; аргументованість доказів; відносна лексична і граматична правильність мовлення; структурування висловлювання відповідно до особливостей функціонального стилю і жанрової форми), професійно-діалогічним

(з показниками: початок професійного контакту, підтримання інтеракції, коректне завершення; правильне розуміння, інтерпретація комунікативних інтенцій партнера та адекватне реагування; презентація своєї думки та отримання зворотної інформації; ініціативність мовлення; зверненість; уведення формул мовленнєвого етикету) критеріями.

Для діагностики рівнів сформованості у студентів УАДС було розроблено завдання на перевірку знань, навичок і вмій за кожним з означених критеріїв. Для об'єктивності оцінювання вихідного рівня сформованості УАДС у майбутніх лікарів результати передекспериментального та післяекспериментального зрізів було представлено через коефіцієнт навченості, за В. П. Беспальком, за яким виконання завдання вважалося задовільним, якщо K становить не менше 0,7 (70%). Результати експериментальних зрізів наведено в таблиці.

Таблиця

Порівняльна таблиця середніх показників перед- і післяекспериментального зрізів рівня сформованості

ВМІНЬ АНГЛОМОВНОГО ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

Групи	До експериментального навчання		Після експериментального навчання		Приріст	
	у відсотках	середній коефіцієнт навченості	у відсотках	середній коефіцієнт навченості	у відсотках	приріст коефіцієнта навч. н.
ЕГ	47,9	0,48	79,8	0,80	31,9	0,32
КГ	48,1	0,48	59,3	0,59	11,2	0,11

З таблиці бачимо, що наведені дані свідчать про недостатній рівень сформованості у студентів ЕГ і КГ УАДС до експериментального навчання. Так, середній коефіцієнт навченості в ЕГ склав 0,48 (47,9 %), у КГ – 0,48 (48,1 %). Після проведення експериментального на-

вчання всі студенти ЕГ досягли й перевищили мінімальний рівень навченості за В. П. Беспальком – 0,80 (79,8 %), тоді як студенти КГ не досягли мінімального рівня – 0,59 (59,3 %). Приріст коефіцієнта навченості в ЕГ склав 0,32, а в КГ – 0,11.

Надійність і вірогідність отриманих результатів дослідження підтверджена методами математичної статистики за критеріями Стьюдента та Фішера. Результати проведеного експериментального навчання засвідчили ефективність розробленої методики формування УАДС у майбутніх лікарів і підтвердили правомірність висунутої гіпотези дослідження.

У **висновках** викладено результати дослідження, основні з них такі.

Визначено сутність поняття «уміння англомовного ділового спілкування майбутніх лікарів», яке розуміється як здатність майбутніх лікарів виконувати професійно-мовленнєві дії англійською мовою відповідно до мети й ситуації спілкування, а саме: озвучувати встановлений діагноз, пояснювати процес проведення діагностичних процедур, проводити консультації з хворими та

їхніми родичами, надавати рекомендації, накази, розпорядження стосовно лікування, виступати з професійними доповідями на конференціях.

Виявлено психолінгвістичні засади формування умінь англomовного ділового спілкування у майбутніх лікарів. Психологічними засадами виступили: засвоєння іншомовного фахового матеріалу забезпечується з урахуванням психологічних закономірностей формування розумових дій: від набуття лінгвістичних знань медичної термінології до навичок їх використання у сталих фразах і реченнях, а від сформованих навичок до розвитку лінгвістичних, передмовленнєвих і мовленнєвих умінь; запам'ятовування нового іншомовного матеріалу проходить під час професійно-спрямованої навчальної діяльності при повному засвоєнні попереднього матеріалу; творча переробка мовного матеріалу створює міцні зв'язки, що сприяють формуванню здібності коректно вживати відповідні мовні одиниці в мовленнєво-розумовій діяльності іноземною мовою; під час навчання вмотивовування виконання всіх мовленнєвих дій майбутніх лікарів іноземною мовою сприятиме набуттю

професійних медичних знань. Лінгвістичними засадами виступили: високий ступінь стандартизації мовних засобів, широке використання типових мовних зворотів, відсутність образності та емоційної забарвленості, наявність лексичних одиниць, що вживаються у прямому значенні, та розгалуженої синонімії, а також наявність простих, поширених речень з рядами однорідних членів, з прямим порядком слів, з простими граматичними часами.

Проаналізовано методи навчання англomовного ділового спілкування майбутніх лікарів у педагогічній теорії й практиці та виявлено їхні недоліки: невизначеність психологічних механізмів породження і відтворення іншомовного мовлення майбутніх лікарів, яка виявляється у постійному скороченні первісно розгорнутого мовлення до рівня безперешкодної реалізації мовленнєво-розумової діяльності засобами іноземної мови; низький рівень мотивації вивчення студентами іноземної мови, які не бачать для себе реальної перспективи використання іноземної мови в майбутньому; відсутність теоретичного обґрунтування і практичної реалізації інтегро-

ваного процесу навчання професійного та іншомовного спілкування; невизначеність структурних компонентів змісту навчання усного англomовного ділового спілкування майбутніх лікарів та відповідної методики їх реалізації.

Класифіковано види вмінь англomовного ділового спілкування майбутніх лікарів», а саме: продукувати клішовані фрази; продукувати власні висловлювання з мовними та мовленнєвими опорами та без них за наступними схемами: лікар-лікар, лікар-пацієнт, лікар-родич пацієнта; лікар-лікарі (колеги), лікар-пацієнти, лікар-родичі (друзі) пацієнта; лікар-аудиторія фахівців (конференція / симпозиум) в умовах: навчальної та реальної мовленнєвої діяльності.

Спроековано лінгводидактичну модель формування УАДС у майбутніх лікарів, що обіймає три етапи: підготовчо-мотиваційний, навчально-професійний, комунікативно-професійний. Метою першого - підготовчо-мотиваційного етапу - було надбання лексико-граматичних знань і формування лексико-граматичних навичок студентів. Метою другого - навчально-

професійного етапу - був розвиток передмовленнєвих рецептивно-репродуктивних монологічних і діалогічних умінь англомовного ділового спілкування майбутніх лікарів. Метою третього - комунікативно-професійного етапу - був розвиток професійно-мовленнєвих продуктивних монологічних і діалогічних умінь англомовного ділового спілкування майбутніх лікарів.

На всіх етапах у процес навчання майбутніх лікарів впроваджувалася розроблена система вправ із формування УАДС, яка складалася з трьох груп, відповідних етапам навчання: вправи на набуття знань термінологічного апарату на рівні ізольованої лексики і клішованих мовленнєвих одиниць з теми професійної діяльності; формування лексико-граматичних навичок вживання нових і раніше засвоєних мовних явищ на рівні словосполучення, речення, понадфразових єдностей; вправи на розвиток передмовленнєвих рецептивно-репродуктивних монологічних і діалогічних умінь; вправи на розвиток професійно-мовленнєвих продуктивних монологічних і діалогічних умінь англомовного ділового спілкування. Всі запропоновані вправи розміщувались у порядку збі-

льшення складності завдань, мали комунікативну спрямованість і були професійно зорієнтованими.

З метою впровадження розробленої системи вправ у навчальний процес укладено методичні рекомендації для викладачів англійської мови вищих медичних навчальних закладів.

Ефективність експериментальної методики формування УАДС у майбутніх лікарів визначено за такими критеріями і показниками: лінгвістичним (володіння лексичними навичками спілкування у галузі медицини; володіння граматичними навичками спілкування); професійно-монологічним (відповідність змісту мовлення заданій професійній темі та ситуації, обсяг висловлювання (9-10 речень), логічна зв'язність висловлювання, аргументованість доказів, відносна лексична і граматична правильність мовлення, структурування висловлювання відповідно до особливостей функціонального стилю і жанрової форми (наявність підтем, деталізуючих положень, дотримання композиційної структури побудови); професійно-діалогічним (початок професійного контакту, підтримання інтеракції, коректне завер-

шення; правильне розуміння, інтерпретація комунікативних інтенцій партнера та адекватне реагування; презентація своєї думки та отримання зворотної інформації (4-5 реплік кожного партнера); ініціативність мовлення; зверненість; вживання формул мовленнєвого етикету).

Результати експериментального навчання підтвердили, що формування умінь англомовного ділового спілкування у майбутніх лікарів відбувається успішно, якщо: запроваджується вивчення іноземної мови як засобу надбання і реалізації знань та вмінь професійної діяльності; процес навчання здійснюється в три етапи, з яких на першому набуваються знання професійної лексики і формуються навички її вживання у словосполученнях, реченнях, понадфразових єдностях; на другому розвиваються навчально-мовленнєві вміння професійного спілкування за схемами: лікар-лікар, лікар-пацієнт, лікар-родич пацієнта; лікар-лікарі, лікар-пацієнти, лікар-родичі (друзі) пацієнта; лікар-аудиторія фахівців; на третьому етапі комунікативна діяльність майбутніх лікарів здійснюється в умовах штучно створеної професійної практики.

Показником результативності навчання стало значне підвищення рівня володіння УАДС студентів ЕГ порівняно зі студентами КГ. Так, за результатами післяекспериментального зрізу середній коефіцієнт навченості студентів ЕГ становив 0,79 (був – 0,48), тобто значно більше задовільного рівня навченості, за В. П. Беспальком (0,7). Приріст коефіцієнта навченості складав 0,32. У КГ також відбулися певні позитивні зрушення. Після експерименту коефіцієнт навченості становив 0,59 (до експерименту був 0,48). Проте динамічна зміна результатів передекспериментального порівняно з післяекспериментальним зрізом була незначною: приріст складав 0,11, а самі студенти КГ не досягли мінімального рівня навченості, за В. П. Беспальком.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. Перспективу подальших наукових розробок вбачаємо в теоретичному дослідженні та практичній адаптації розробленої методики для формування УАДС у студентів інших спеціальностей та інших іноземних мов.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях автора:

1. Русалкіна Л. Г. Оптимізація процесу навчання іншомовного ділового спілкування / Л. Г. Русалкіна // «Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського»: зб. наукових праць. – Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2009. – № 3. – С. 41-44.
2. Русалкіна Л. Г. Методики нового покоління у навчанні іншомовного ділового спілкування / Л. Г. Русалкіна // «Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського»: зб. наукових праць. – Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2009. – № 4-5. – С. 180-184.
3. Русалкіна Л. Г. Змістовий аспект формування умінь англомовного ділового спілкування у майбутніх лікарів / Л. Г. Русалкіна // «Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського»: зб. наукових праць. – Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2011. – Спецвипуск. – С. 176-181.

4. Русалкіна Л. Г. Методичні рекомендації з формування умінь англомовного ділового спілкування у процесі професійної підготовки майбутніх лікарів / Л. Г. Русалкіна // «Наука і Освіта» : науково-практичний журнал. – Одеса : Південний науковий центр НАПН України, 2011. – № 6. – С. 206-209.

5. Русалкіна Л. Г. Система вправ з формування умінь англомовного ділового спілкування у майбутніх лікарів / Л. Г. Русалкіна // «Наука і Освіта» : науково-практичний журнал. – Одеса : Південний науковий центр НАПН України, 2012. – №1. – С. 160-163.

6. Русалкіна Л. Г. Психологічні особливості іншомовного мовлення майбутніх лікарів / Л. Г. Русалкіна // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України, Хмельницький : [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.

7. Русалкина Л. Г. О формировании умений англоязычного делового общения у будущих врачей (экспериментальное исследование) / Л. Г. Русалкина // Педаго-

гические науки. Вопросы теории и практики. – Тамбов : Грамота, 2013. - № 8 (26): в 2-х ч. – Ч. 1. – С. 144-147.

8. Русалкина Л. Г. Классификация и структура методов изучения языка как иностранного: матеріали 7-ої міжнародної наук.-практ. конф. – Ч. 2. [«Лінгвістичні та методичні проблеми навчання мови як іноземної»] / Л. Г. Русалкина. – Полтава, 2008. – С. 166-171.

9. Русалкіна Л. Г. Теоретичні засади формування умінь англомовного спілкування в процесі професійної підготовки майбутніх лікарів / Л. Г. Русалкіна // «Педагогічні науки» : зб. наук. праць. Вип. 55. – Херсон : Видавництво ХДУ, 2010. – С. 335-339.

10. Русалкіна Л. Г. Використання новітніх технологій у процесі формування вмінь англомовного ділового спілкування майбутніх лікарів / Л. Г. Русалкіна // «Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету»: зб. наук. праць. – Одеса : Фенікс, 2011. – Вип. №2. – С. 102-105.

11. Русалкина Л. Г. Экспериментальное обучение будущих врачей англоязычному деловому общению [Электронный ресурс]: матер. IV Междунар. научно-практ.

конф. [«Мир языков: ракурс и перспектива »] / Л. Г. Русалкіна. – Минск : БГУ, 2013. – С. 608-613. – Режим доступу: <http://elib.bsu.by/handle/123456789/46055>. – № 002315072013. Деп. В БГУ 15.07.2013.

12. Русалкіна Л. Г. Проектування, планування та реалізація навчальних програм з викладання іноземної мови в умовах кредитно-модульної системи: матер. міжнар. наук.-практ. конф. [«Актуальні питання викладання іноземних мов у ВНЗ та самостійна робота студентів в умовах кредитно-модульної системи навчання»] / Л. Г. Русалкіна. – Х. : Вид-во НФаУ, 2009. – С. 38-40.

13. Русалкіна Л. Г. Розвиток іншомовного ділового спілкування в контексті мовленнєвих ситуацій: матеріали 4-ої міжвуз. наук.-практ. конф.: у 2-х ч. – Ч. 2 [«Використання інтерактивних методів при викладанні мови та літератури у середніх та вищих навчальних закладах»] / Л. Г. Русалкіна. – Ялта : РВВКГУ, 2009. – С. 45-47.

14. Русалкіна Л. Г. Організація самостійної роботи студентів медичного ВНЗ в контексті Болонського процесу: тези доповідей [«Проблеми впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу»] / Л. Г. Русалкіна. – Одеса : ОНМУ, 2010. – С.137.

15. Русалкіна Л. Г. Тести як засіб підвищення ефективності навчання в рамках Болонського процесу: тези доповідей [«Проблеми впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу»] / Л. Г. Русалкіна. – Одеса : ОНМУ, 2010. – С. 207-208.

16. Русалкіна Л. Г. Контроль рівня сформованості умінь англomовного ділового спілкування у майбутніх лікарів: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [«Вища освіта в сучасному суспільстві: шляхи оновлення та засоби реформування»] / Л. Г. Русалкіна. – Одеса, 2011. – С. 120-121.

17. Русалкіна Л. Г. Зміст і організація навчання англomовного ділового спілкування майбутніх лікарів: зб. матеріалів міжвуз. наук.-практ. конф. 25 лютого 2011 р., м. Євпаторія [«Комунікативно-когнітивний підхід до викладання філологічних і психолого-педагогічних дис-

циплін»] / Л. Г. Русалкіна. - Ялта; Євпаторія : РВВКГУ; ЕІСНКГУ, 2011. – С. 140-142.

18. Русалкіна Л. Г. Етапи формування умінь англомовного ділового спілкування у студентів медичних ВНЗ: матеріали Бердянської сесії I Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю у 5-ти частинах. - [«Придніпровські соціально-гуманітарні читання»] / Л. Г. Русалкіна. – Д.: ТОВ «Інновація», 2012. – ч. 3. – С. 114-116.

19. Русалкіна Л. Г. Навчання англомовного ділового спілкування майбутніх лікарів: спецпрактикум / Л. Г. Русалкіна. – Одеса : Одеський національний медичний університет, 2011. – 80 с.

20. Боднар С. В., Русалкіна Л. Г. Навчання англомовного ділового спілкування студентів немовних спеціальностей: навчально-методичний посібник / С. В. Боднар, Л. Г. Русалкіна. – Одеса : ОНМУ, 2012. – 232 с.

АНОТАЦІЯ

Русалкіна Л. Г. Формування умінь англомовного ділового спілкування у майбутніх лікарів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (германські мови). – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, 2014.

Дисертацію присвячено дослідженню проблеми формування вмінь англомовного ділового спілкування у майбутніх лікарів, що розуміються як здатність майбутніх лікарів виконувати професійно-мовленнєві дії англійською мовою відповідно до мети й ситуації спілкування, а саме: озвучувати встановлений діагноз, пояснювати процес проведення діагностичних процедур, проводити консультації з хворими та їх родичами, надавати рекомендації, накази, розпорядження стосовно лікування, виступати з професійними доповідями на конференціях; визначено психолінгвістичні засади їх формування; проаналізовано методи навчання англомовного ділового спілкування у майбутніх лікарів у педагогічній теорії та практиці, виявлено їх переваги та недоліки; класифіковано вміння англомовного ділового спілкування майбутніх лікарів та спроектовано лінгводида-

ктичну модель їхньої реалізації; розроблено відповідну систему вправ, укладено методичні рекомендації щодо їх застосування. Визначено критерії та показники оцінювання рівня сформованості вмінь англомовного ділового спілкування у майбутніх лікарів й експериментально апробовано ефективність запропонованої методики.

Ключові слова: уміння англомовного ділового спілкування, майбутні лікарі, лінгводидактична модель, система вправ, методика формування умінь англомовного ділового спілкування у майбутніх лікарів.

АННОТАЦІЯ

Русалкина Л. Г. Формирование умений англоязычного делового общения у будущих врачей. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (германские языки). – Государственное учреждение «Южноукраинский педагогический университет имени К. Д. Ушинского», Одесса, 2014.

Диссертационное исследование посвящено проблеме формирования умений англоязычного делового общения у будущих врачей. На основе анализа научной литературы определены теоретические предпосылки обучения англоязычному деловому общению будущих врачей, дано определение понятия «умения англоязычного делового общения будущих врачей», которое понимаем как способность будущих врачей выполнять профессионально-речевые действия на английском языке в соответствии с целью и ситуацией общения, а именно: озвучивать поставленный диагноз, пояснять процесс проведения диагностических процедур, проводить консультации больных и общение с родственниками, давать рекомендации, указания, распоряжения касательно лечения, выступать с профессиональными докладами на конференциях.

В диссертации определены психолингвистические основы формирования умений англоязычного делового общения у будущих врачей, которые проявляются в постоянном сокращении изначально развернутой речи до уровня беспрепятственной реализации речемыслитель-

ной деятельности средствами иностранного языка. Проанализированы методы обучения англоязычного делового общения будущих врачей в педагогической теории и практике, выявлены их достоинства и недостатки. Классифицированы виды умений англоязычного делового общения будущих врачей, а именно: продуцировать фразы-клише; продуцировать собственные высказывания с опорами и без опор по определенным схемам: врач-врач, врач-пациент, врач-родственник пациента; врач-врачи (коллеги), врач-пациенты, врач-родственники (друзья) пациента; врач-аудитория специалистов (конференция / симпозиум) в условиях: учебной; реальной речевой деятельности. Спроектирована лингводидактическая модель формирования умений англоязычного делового общения у будущих врачей, которая включала три этапа обучения: подготовительно-мотивационный, учебно-профессиональный, коммуникативно-профессиональный. Разработана система упражнений для формирования умений англоязычного делового общения у будущих врачей, которая состояла из трёх групп и соответствовала этапам обучения. Все

предложенные упражнения отвечали уровню владения будущими врачами английским языком, располагались в порядке возрастания сложности заданий, имели коммуникативную направленность и были профессионально ориентированы.

В исследовании определены критерии и показатели оценки уровня сформированности умений англоязычного делового общения у будущих врачей: лингвистический (владение лексическими навыками общения в области медицины; владение грамматическими навыками общения); профессионально-монологический (соответствие содержания речи заданной профессиональной теме и ситуации, объем высказывания (9-10 предложений), логическая связность высказывания, аргументированность доказательств, относительная лексическая и грамматическая правильность речи, структурирование высказывания в соответствии с особенностями функционального стиля и жанровой формы (наличие подтем, детализирующих положений, соблюдение композиционной структуры построения); профессионально-диалогический (начало профессионального контакта,

поддержание интеракции, корректное завершение; правильное понимание, интерпретация коммуникативных интенций партнера и адекватное реагирование; презентация своей мысли и получение обратной информации (4-5 реплик каждого партнера); инициативность речи; обращение; использование формул речевого этикета).

Эффективность разработанной экспериментальной методики формирования умений англоязычного делового общения у будущих врачей была проверена и подтверждена в ходе экспериментального обучения.

Ключевые слова: умения англоязычного делового общения, будущие врачи, лингводидактическая модель, система упражнений, методика формирования умений англоязычного делового общения у будущих врачей.

RESUME

Rusalkina L. G. Developing Business English Communicative Skills in Future Doctors. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Studies.
Speciality 13.00.02 – Theory and Methodology of Teaching: Germanic languages. – State Institution “South-

Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinskiy”. - Odessa, 2014.

The thesis deals with the issue of developing future doctors' Business English communicative skills which are defined as future doctors' ability to perform professionally-oriented speech activities in English according to the purpose and situation of speaking, namely: to voice the diagnosis, comment on the process of carrying out diagnostic procedures, consult patients and communicate with their relatives, give recommendations, orders, instructions due to the treatment, make a professional report at the conference. The psycholinguistic foundations of developing future doctors' Business English communicative skills have been determined; methods of teaching Business English for doctors have been analyzed; Business English communicative skills of future doctors have been classified and the model of its realization has been worked out. The methodology of developing Business English communicative skills in future doctors has been theoretically substantiated and practically elaborated. The corresponding system of exercises has been modelled and the guidelines as for their realization have

been developed. The criteria and evaluative indicators of the level of developing Business English communicative skills in future doctors have been defined. The effectiveness of the suggested methodology has been verified and confirmed in the course of experimental teaching.

Key words: skills of Business English communication, future doctors, linguodidactic model, system of exercises, methodology of developing Business English communicative skills in future doctors.

Міністерство освіти і науки України

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені
К. Д. УШИНСЬКОГО»

РУСАЛКІНА ЛЮДМИЛА ГЕОРГІЇВНА

УДК 811.111'243-26:378.661 (477)

**ФОРМУВАННЯ УМІНЬ
АНГЛОМОВНОГО ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ
У МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ**

13.00.02 – теорія та методика навчання

(германські мови)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент

БОДНАР Світлана Вікторівна,

Одеський інститут фінансів

Українського державного університету фінансів

та міжнародної торгівлі,

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін.

Офіційні опоненти – доктор педагогічних наук, професор

МОРСЬКА Лілія Іванівна,

Тернопільський національний

педагогічний університет імені В.
Гнатюка,
завідувач кафедри англійської філоло-
гії

кандидат педагогічних наук, доцент

**БАЛАБУХА Катерина Володимирі-
вна**

Національний університет

«Одеська юридична академія»,

доцент кафедри іноземних мов.

Захист відбудеться «26» лютого 2014 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 41.053.04 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний

педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за
адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська,
36.

Автореферат розісланий «22» січня 2014 р.

Учений секретар

Спеціалізованої вченої ради І. О. Татарина